

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

BİR GRUP İNTÖRN HEMŞİRENİN PSİKİYATRİ HEMŞİRELİĞİ UYGULAMASINA YÖNELİK GÖRÜŞ VE ÖNERİLERİ: ODAK GRUP ÇALIŞMASI

OPINIONS AND SUGGESTIONS OF A GROUP OF INTERN NURSES ABOUT PSYCHIATRY NURSING PRACTICES: A FOCUS GROUP STUDY

M. Olcay ÇAM*
Derya KÜLİĞ**
Hacer DEMİRKOL***
Merve UĞURYOL****
Elif Deniz KAÇMAZ****

Öz

Literatürde öğrencilerin psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında yaşadığı sorunları ve önerilerini inceleyen oldukça az sayıda araştırma bulunmaktadır. Eğitimcilerin psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasını eleştirel bir gözle değerlendirebilmesi ve öğrenci kazanımını arttırabilmesi için, öğrenci görüş ve önerilerine başvurması önemli bir gerekliliktir.

Bu araştırma bir grup intörn hemşirenin psikiyatri hemşireliği uygulamasında karşılaştıkları sorun alanlarını ve uygulamayı geliştirmeye yönelik çözüm önerilerini incelemek amacıyla yürütülmüştür. Araştırma niteliksel olgu bilim çalışmasıdır. Araştırma 2017-2018 akademik yılı bahar döneminde bir Hemşirelik Fakültesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, nitel örnekleme yöntemlerinden biri olan, kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Araştırmaya, belirtilen tarihler arasında psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 33 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmeleri ortalama 8-9 öğrencinin katılımıyla 4 farklı grupta gerçekleştirilmiştir. Verilerin toplanmasında, alt problemlere bağlı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan açık uçlu sorular kullanılmıştır. Verilerin incelenmesi ve çözümlenmesi için tematik analiz yapılmıştır. Elde edilen verilerin kodlanması, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasında MAXQDA®'dan yararlanılmıştır.

Elde edilen bulgular, intörn hemşirenin psikiyatri hemşireliği uygulamasında karşılaştıkları sorun alanları ve uygulamayı geliştirmeye yönelik önerileri olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Sorun alanları, teorik bilgi, uygulama süreci, hemşirelik becerileri ve klinik ortam olmak üzere dört tema; öneriler uygulama içeriğinin ve teorik ders içeriğinin düzenlenmesi olmak üzere iki tema olarak belirlenmiştir.

İntörn hemşireler psikiyatri hemşireliği uygulamasında, teorik eğitim, hastane koşulları, bilgi ve beceri eksikliği, uygulama içeriği, eğitim elemanı ve hemşire kaynaklı sorunlar yaşamaktadır. Öğrenciler eğitim elemanı ile daha fazla zaman geçirme, vaka tartışması yapma, daha küçük gruplarla uygulamaya çıkma, teorik eğitimin hemen ardından uygulamaya çıkma ve mentor hemşire ile çalışma gibi eğitimcilerle yol gösterebilecek önerilerde bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Psikiyatri Hemşireliği, İntörn Hemşire, Klinik Uygulama, Odak Grup Görüşmesi.

Abstract

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, ORCID NO: 0000-0002-6115-7306.

** Uzman Hemşire, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Nöroloji Anabilim Dalı, ORCID NO: 0000-0001-8676-1916

*** Arş. Gör., Yozgat Bozok Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, ORCID NO: 0000-0002-8639-8376

**** Arş. Gör., Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, ORCID NO: 0000-0002-2069-7306

***** Arş. Gör., İzmir Bakırçay Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü Psikiyatri Hemşireliği Anabilim Dalı, ORCID NO: 0000-0001-7630-3532

The literature includes a limited number of studies concerning the problems experienced during psychiatry nursing internship by students and their suggestions. The present study aimed to examine the problem areas faced by a group of intern nurses during psychiatry nursing practices and the suggestions they made for the improvement of this practice.

The study was carried out at the Faculty of Nursing in the spring semester of the 2017-2018 academic year as a qualitative phenomenology study. The sample group of the study was selected using easily accessible case sampling, one of the qualitative sampling methods. The study was participated by 33 intern nurses. Focus group meetings were held as the data collection method. Focus group meetings were held in 4 separate groups with the participation of 8-9 students. The data was collected through open ended questions developed by the researchers based on the sub-problems of the study. Thematic analysis was conducted for the examination and analysis of the data. MAXQDA© was used for coding the data obtained and defining and interpreting the findings. The findings were divided into two groups as the problem areas faced by intern nurses during psychiatry nursing practices and the suggestions they made for the solution of these problems. Problem areas were specified under four themes as theoretical knowledge, the process of the practice, nursing skills and clinic environment while suggestions were grouped under two themes as the arrangement of the content of the practice and the content of the theoretical course. Intern nurses experience problems about the theoretical education, hospital conditions, lack of knowledge and skills, content of the practice, and problems caused by lecturers and nurses during the psychiatry nursing practices. The students offered solutions that can guide the educators such as spending more time with the lecturer, holding case discussions, practicing in smaller groups, starting the practices right after the theoretical education and working with a mentor nurse.

Keywords: Psychiatry Nursing, Intern Nurse, Clinic Practice, Focus Group Meeting

GİRİŞ

Meslekle bütünleşme olarak tanımlanan profesyonel kimlik, eğitim yılları içerisinde oluşmaya başlamaktadır. Hemşirelik eğitimi, teorik ve uygulama olmak üzere iki kısımdan meydana gelir. Öğrenci hemşirelerin profesyonel bir kimlik oluşturabilmeleri için klinik uygulamalara katılması ve bilgili, deneyimli eğitmenlerden ve uygulayıcılardan destek alması gerekmektedir (Meriç ve Dalyılmaz, 2017, 275-277; Peyrovi ve ark., 2005, 134-135). Hemşirelikteki klinik uygulamalar mesleki becerilerin gelişimine, mesleki değer ve normların kazanılmasına, eleştirel düşünmeye, mesleki sosyal ağa katılma ve sorun çözme becerilerinin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır (Peyrovi ve ark., 2005, 134-135).

Literatürde yapılan birçok araştırmada, öğrenci hemşirelerin klinik uygulamalarda çeşitli sorunlar yaşadığını göstermektedir. Öğrenciler, öğretim elemanı-hemşire-akran ilişkileri, bilgi ve beceri eksikliği, bakım verirken hata yapma korkusu, iş yükü, teori ve klinik uygulama arasındaki uyumsuzluk, sınav kaygısı gibi nedenlerle yoğun stres ve/veya anksiyete yaşayabilmektedir (Yıldırım ve ark.,2016,121; Sharif and Masoumi,2005,1; Sheu ve ark.,2002,165; Karaca ve ark.,2017,36; Pulido-Martos ve ark.,2011,18; Timmins ve Kaliszer,2002,209). Emeğin sömürülmesi, hemşirelerin eğitim müfredatına aşına olmaması, klinik ekipmanları ve hastane prosedürünü bilmeme, öğrenci hemşirelerin klinik ortamda sorun yaşamalarına neden diğer bazı önemli faktörlerdir (Elliott, 2002, 35-36).

Psikiyatri hemşireliği uygulaması, hemşirelik uygulamaları içerisinde özel bir alana sahiptir. Bu uygulamada öğrenciler genel hemşirelik uygulamalarının yanı sıra ağır ruhsal hastalığı olan bireyler ve onların öznel iyileşmeleri ile ilgilenmektedir. Aynı zamanda yas, intihar girişimi, yalnızlık gibi insana özgü eşsiz deneyimlere de şahitlik etmektedir. Bu kadar özel bir uygulama alanında öğrenci hemşirelerin sorun yaşaması ise kaçınılmazdır. Öğrenci hemşireler ruhsal hastalığı olan bireyle iletişim kurma zorluğu, bilgi ve beceri eksikliği, bakım vermeyi bilmeme, hastalardan korkma, damgalama, duygusal açıdan zorlanma, kendisinde ve ailesinde ruhsal hastalık oluşma endişesi gibi birçok nedenle psikiyatri uygulamasında sorun yaşamaktadır (Alshowkan ve Kamel, 2016, 62-63; Demir ve Ercan, 2018, 148-150).

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de öğrenci hemşirelerin yaşadığı sorunları çözebilmek (özellikle uygulamalarla ilgili) amacıyla yeni öğretim yöntemleri denenmektedir. Bu yöntemlerden biri hemşirelik öğretiminin son yılının sadece klinik uygulamaya ayrılması şeklinde de yürütülen intörnlük programıdır (Tosun ve ark., 2008, 164). Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi'nde, 2004-2005 eğitim öğretim yılında kayıtlanan öğrenciler ile 2008-2009 eğitim öğretim yılında ilk intörnlük uygulaması başlamıştır. Öğrenciler, cerrahi, dahiliye, halk sağlığı, kadın doğum, pediatri ve psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasına çıkmaktadır. Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında temel olarak öğrencinin, ruh sağlığı bozulmuş birey ve aileye yönelik hemşirelik bakımı vermesi ve hemşirelik sürecinin tüm basamaklarını bağımsız olarak yürütebilir hale gelmesi amaçlanmaktadır (Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi 2017-2018 Intörn Uygulama Yönergesi).

Öğrenciler araştırmanın yürütüldüğü tarihte psikiyatri hemşireliği uygulaması için; beş hafta boyunca, pazartesi, salı, çarşamba ve perşembe günleri 08.00-16:30 saatleri arasında psikiyatri kliniklerinde bulunmuştur. Uygulama yerlerini, Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı bünyesinde bulunan, kadın, erkek, karma, bağımlılık ve affektif yataklı birimleri oluşturmuştur. Servislerde, psikiyatrist, hemşire, psikolog, sosyal çalışmacı ve ergoterapist birlikte çalışmaktadır. Ek olarak öğrenciler, psiko-onkoloji, çocuk-ergen psikiyatrisi polikliniği ve toplum ruh sağlığı merkezinde birer gün rotasyon uygulamasına çıkmıştır. Öğrencilerin eğitim ve öğretiminden bir mentor hemşire, bir öğretim elemanı ve bir öğretim üyesi sorumludur. Öğrenciler en az iki hastaya hemşirelik bakımı vermiştir. Öğretim üye ve elemanları öğrencilerle haftada en az iki kere hastalık tanısı, görüşme, gözlem ve hemşirelik bakım planının incelendiği grup tartışması yapmıştır. Ek olarak cuma günleri, üç saat olmak üzere psikiyatri hemşireliği konularının tartışıldığı ve grup çalışmasının yapıldığı seminer uygulamaları yapılmıştır. Öğrencinin psikiyatri hemşireliği uygulama notları öğretim elemanı (%50) ve mentor hemşirenin (%50) ortaklaşa kararı ile verilmiştir. Uygulama sonunda, sorumlu öğretim üyesi tarafından, intörn hemşireler teorik değerlendirme için sözlü sınav olmaktadır.

Literatürde intörn hemşirelerin psikiyatri hemşireliği uygulamalarında yaşadığı sorunları inceleyen sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmalarda ise genellikle öğrencilerin psikiyatri kliniğindeki ilk deneyimleri incelenmiştir (Alshowkan ve Kamel, 2016; Demir ve Ercan, 2018). Ana amacı intörn öğrencilerin psikiyatri hemşireliği uygulamasını geliştirmeye yönelik önerilerini incelemek olan, herhangi bir araştırmaya ise ulaşamamıştır. Bu araştırma literatürdeki bu açığın giderilmesi amacıyla yürütülmüştür. Araştırma sonrası elde edilen bulguların, psikiyatri hemşireliği eğitimine katkı sağlayacağı ve ileride bu kapsamda yürütülecek olan araştırmalara da yol göstereceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasına yönelik görüş ve önerilerinin incelenmesi için aşağıdaki soru ve alt sorulara başvurulmuştur:

- *Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında, teorik bilginizi yeterince kullandığınızı düşünüyor musunuz? Eğer kullanmadığınızı düşünüyorsanız çözüm önerileriniz nelerdir?*
- *Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında hastalar ile gözlem, görüşme ve hemşirelik süreci yaparken zorlandığınız alanlar var mı? Varsa açıklayabilir misiniz?*
- *Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında genel hemşirelik becerilerinin kullanılmasına yönelik karşılaştığınız sorun veya sorunlar var mı? Varsa açıklayabilir misiniz?*
- *Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında klinik uygulama ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Eksik gördüğünüz alanlar var ise, çözüm önerilerin nelerdir?*
- *Psikiyatri hemşireliği intörn uygulaması kapsamında yapılan seminerler ile ilgili düşünceleriniz nelerdir? Eksik gördüğünüz alanlar var ise, çözüm önerilerin nelerdir?*
- *Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasını geliştirmeye yönelik önerileriniz var mı? Varsa açıklayabilir misiniz?*

YÖNTEM

Araştırma deseni: Araştırma niteliksel olgu bilim çalışmasıdır. Tümevarımsal yaklaşımı izleyen olgu bilim, bireyin bir olguya ilişkin yaşantılarını, algılarını ve bunlara yüklediği anlamları ortaya çıkarmak amacıyla kullanılmaktadır. Olgu bilim kısaca bireysel evrenin araştırması olarak tanımlanabilir. Olgu bilim yaklaşımı ile öznel tecrübeler derinlemesine incelenmekte ve elde edilen gerçekler olduğu gibi yansıtılmaktadır (Baş ve Akturan, 2017, 89-91). İntörn öğrencilerin psikiyatri hemşireliği uygulamasında karşılaştıkları sorun alanlarının ve uygulamayı geliştirmeye yönelik önerilerinin öznel olarak incelenmesinin uygun olacağı ve elde edilen bilgilerin literatüre katkı sağlayacağı düşünüülerek olgu bilim yönteminin kullanılmasına karar verilmiştir.

Araştırma Yeri: ve Katılımcılar: Araştırma 2017-2018 akademik yılı bahar döneminde, 2 Nisan 2018 ile 27 Nisan 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırma çalışma grubunun belirlenmesinde nitel örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacıya yakın olan ve erişimi kolay bir durumu seçtiği örnekleme yöntemidir. Çoğunlukla diğer örnekleme yöntemlerinin kullanma olanağının bulunmadığı durumlarda kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 141). Araştırmacılar kolay ulaşılabilir durum örnekleme yöntemini kullanarak, kendilerinin öğretim elemanı olarak çalıştığı hemşirelik fakültesindeki intörn öğrenciler ile çalışmıştır. Araştırma belirtilen tarihler arasında psikiyatri intörn uygulamasında olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 33 öğrenci örnekleme oluşturmuştur.

Verilerin Toplanması: Araştırmada veri toplama yöntemi olarak odak grup görüşmesi yapılmıştır. Olgu bilim araştırmalarında sıklıkla kullanılan yöntemlerden biri olan odak grup görüşmesi, bir konu hakkında bireylerin ne düşündüğünü ve ne hissettiğini anlamak amacıyla yapılmaktadır (Yıldırım ve

Şimşek, 2013, 179). Belirlenen tarihlerde intörn uygulamasında olan öğrencilerin tamamına ulaşılarak araştırmanın amacı kapsamlı olarak açıklanmış ve gönüllü öğrencilerin katılımının beklendiği belirtilmiştir.

Veriler toplanırken, öğrencilerin akademik takvimleri göz önünde bulundurulmuş ve öğrencilerin uygun olduğu zaman dilimleri gözetilmiştir. Odak grup çalışmalarının en az 6, en fazla 12 kişiyle yürütülmesi önerilmektedir. Doğunluğa ulaşmada ise genellikle 3-5 odak grubun yeterli olacağı bildirilmektedir (Başkale, 2016, 27; Baş ve Akturan, 2017, 105-110). Bu araştırmada, odak grup görüşmeleri ortalama 8-9 öğrencinin katılımıyla 4 farklı grupta gerçekleştirilmiştir. Odak grup görüşmeleri yuvarlak masa etrafında, sabit bir moderatör ve bir raportör eşliğinde yürütülmüştür. Grup etkileşimine izin verilmiştir. Bu etkileşimle beraber daha detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Katılımcılardan herhangi bir açıklama ya da doğru cevap beklenmediği, intörn hemşiresinin psikiyatri hemşireliği uygulamasında karşılaştıkları sorun alanlarının ve uygulamayı geliştirmeye yönelik çözüm önerilerinin önemli olduğu açıklanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin seçilme sebebi, öğrenci görüşleri tespit edilirken olası görüşme yanlılığının ortadan kaldırılmak istenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, 148). Verilerin toplanmasında, araştırmacılar tarafından hazırlanan açık uçlu sorular kullanılmıştır. Soru formundaki ilk üç soru öğrencilerin psikiyatri hemşireliği uygulamasında yaşadıkları sorun ya da sorunları sorgularken, son soru psikiyatri hemşireliği uygulamasını geliştirmeye yönelik öneri ya da önerileri sorgulamaktadır. Görüşmelerde ses kaydı alınmış ve veriler doyum noktasına ulaşıncaya oturumlar sonlandırılmıştır. Doyum noktası, artık yeni bir bilgi ya da görüşün elde edilemediği, araştırma ile ilgili tüm soruların cevaplandığı noktadır (Baltacı, 2018, 255). Her bir grup görüşmesi yaklaşık 35 dakika sürmüş ve yüz yüze yapılmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin incelenmesi ve çözümlenmesinde tematik analiz kullanılmıştır. Tematik analiz, araştırma sonucunda elde edilen büyük veri bütünlerini parçalamak için kullanılan bir yöntemdir. Tematik analiz, veri kapsamındaki metin parçası, paragraf, cümle, ifade ya da kelimelere kodlar atanması, tümevarımsal bir yaklaşımla temaların ve alt temaların oluşturulması, bulguların tanımlanması ve yorumlanması basamaklarından oluşmaktadır (Ulusal ve Turan, 2017, 479). Görüşmelerde, ses kayıtları ile elde edilen veriler araştırmacılar tarafından transkript edilerek, MAXQDA© adlı nitel veri analizi programına yüklenmiş ve uzman görüşleri doğrultusunda oluşturulan kodlar kullanılarak kodlama yapılmıştır. Elde edilen verilerin kodlanması, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasında MAXQDA©'dan yararlanılmıştır.

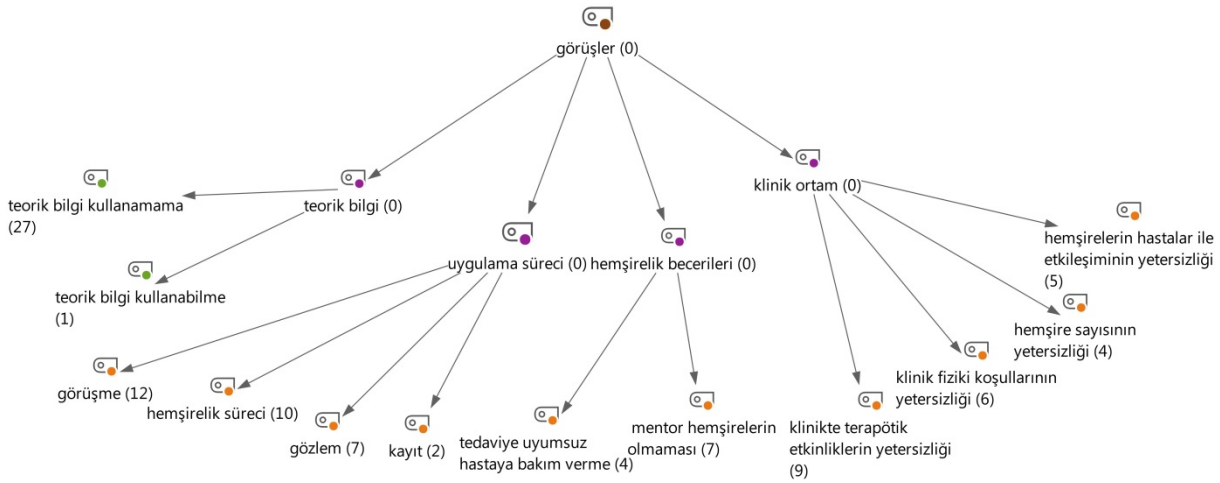
Etik: Katılımcılara araştırmanın amacı, kimliklerinin gizli tutulacağı, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, verilerin başka bir amaçla kullanılmayacağı ve istedikleri zaman araştırmadan ayrılma haklarının olduğu açıklanmış ve yazılı onamları alınmıştır.

BULGULAR VE YORUM

Nitel araştırma yöntemi ile elde edilen bulgular, intörn hemşiresinin psikiyatri hemşireliği uygulamasında karşılaştıkları sorun alanları ve uygulamayı geliştirmeye yönelik önerileri olmak üzere iki tema altında gruplandırılmıştır.

Tema 1: İntörn Hemşirelerin Psikiyatri Hemşireliği Uygulamasında Karşılaştıkları Sorun Alanları

İntörn hemşirelerin psikiyatri hemşireliği uygulamasında karşılaştıkları sorun alanları teorik bilgi, uygulama süreci, hemşirelik becerileri ve klinik ortama yönelik olmak üzere dört alt tema belirlenmiştir (şekil 1).

Şekil 1: İntörn Hemşirelerin Psikiyatri Hemşireliği Uygulamasında Karşılaştıkları Sorun Alanları

Alt Tema 1: Uygulamada Teorik Bilgi Kullanımı

Katılımcıların (f=27) uygulama alanında teorik bilgilerinin yeterince kullanamadıklarını ifade ettikleri saptanmıştır. Nedenleri incelendiğinde ise teorinin geçmiş yıllarda alınması ve üzerinden zaman geçmesine bağlı olarak bilgilerin unutulması, klinik yetersizliği ve öğrenci sayısının fazla olması sebebiyle farklı kliniklerde uygulama yapılmasına bağlı olarak öğrencilerin psikiyatri hemşireliğine yönelik teorik bilgilerini uygulamaya aktaramamasıdır.

"Çok zorlanıyorum ben kendi adıma. Tamam derste öğreniyoruz ama karşıdaki ruh sağlığı bozuk bir insan olduğu için tepkileri değişebilir. Şizofreni tanısı koyulmuş iki hastanın bile verdiği tepkiler farklı olabilir. Teoriğini öğresek de bir hastaya yaklaşımım işe yarayabilir diğer hasta da yarayamaz." (Katılımcı 9)

Alt Tema 2: Uygulama süreci

Katılımcıların uygulama sürecinde görüşme (f=12), bakım planı (f=10), gözlem (f=7), kayıt (f=2) aşamalarında sorun yaşadıkları saptanmıştır. Katılımcılar uygulama sürecinde en sık görüşme yaparken zorlandıklarını belirtmişlerdir. Görüşme sürecinde öğrencilerin terapötik etkileşime zarar verme kaygısı yaşama, gözlem ve görüşme hedeflerini karıştırma, gözlemlerde hangi verilerin önemli olduğunu ayırt edememe gibi sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bakım planı hazırlamada, fizyolojik sorunlara yönelik tanımlar için girişim planlarken zorlanmalarına rağmen ruhsal sorunlara yönelik tanımların girişimlerini planlama ve uygulamada zorlandıkları saptanmıştır. Kayıt aşamasında ise, tükenmez kalem kullanmanın zorluğunu ve kayıt aşamasının zaman aldığını belirtmişlerdir. Uygulama sürecinde yaşanan ortak zorluk ise uygulama dosyasını yetiştirme kaygısı olduğu saptanmıştır.

"Benim hastamda çevreye yönelik şiddet riski var. Girişim planlamakta ve uygulamakta çok zorlandım. Ashında amaç yazmakta da zorlandım. Amaca yönelik plan yapmaktan da bireyle konuştuğumda da çok zorlandım. Çünkü benim hastamın büyüklük sanrıları, büyüklük düşünceleri var. O yüzden gözlem ve görüşme yaparken zorlandım. Nasıl yapabilirim? Neler yapabilirim?" (Katılımcı 29)

Alt Tema 3: Hemşirelik Becerileri

Katılımcıların hemşirelik becerilerini uygulamada, klinikte mentor hemşirelerin olmamasından kaynaklı (f=7) ve tedaviye uyumsuz hastaya bakım vermede (f=4) sorun yaşadıkları saptanmıştır. Klinikte öğrencileri gözlemleyen sorumlu hemşireler olmasına rağmen, birebir çalıştıkları mentor hemşireler bulunmamaktadır.

"Bugün klinikte biz manik epizottaki bir hasta vardı. O an için hemşirenin enjektörle intramüsküler uygulama ile sakinleştirici yapması gerekiyordu. İşte o yüzden o an ben düşündüm acaba ben yapabilir miyim diye. Çünkü aşırı hareketliydi. Ne zaman ne yapacağı belli olmuyordu. Hemşirenin bir tanesinin önerisi eski yöntemlerle hiç hastayı ikna etmeden sabitleyerek yapmaktı. Diğerinin önerisi ise, önce konuşup sakinleştirip sonra uygulamaktı. Benim orada kafamda soru işareti oldu. Ben

hangisini seçerdim? Benim için hangisi güvenli olurdu? sorusunu yönelttim kendime. O alanda o esnada zorlanabilirdim.” (Katılımcı 14)

Alt Tema 4: Klinik Ortam

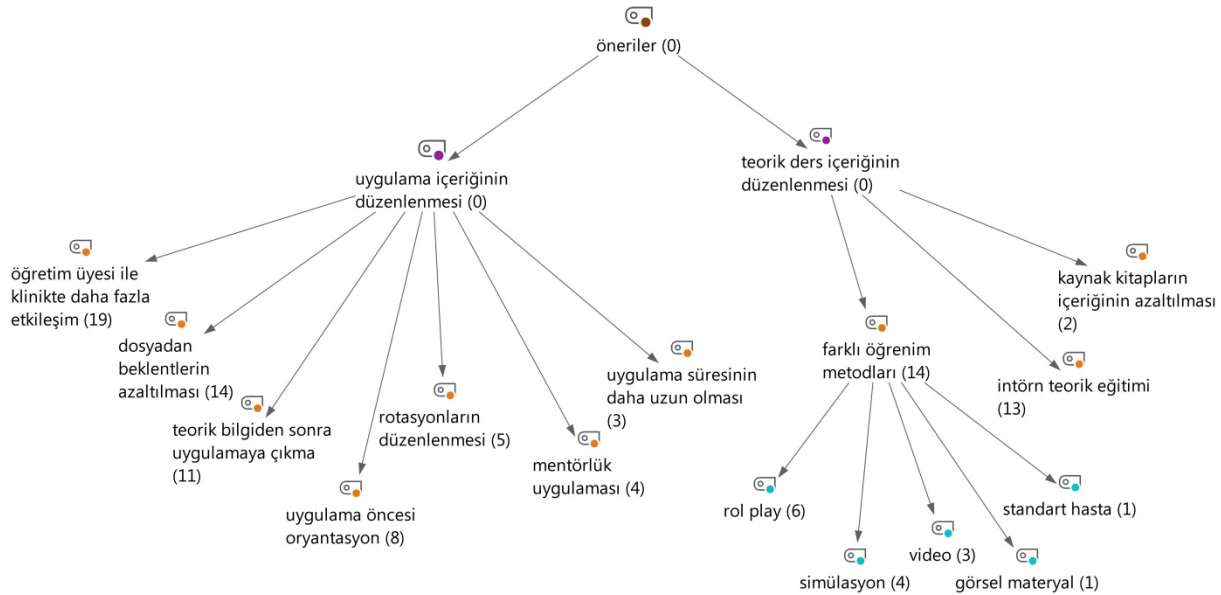
Katılımcılar, klinikte terapötik etkinliklerin yetersiz olmasından (f=9), klinik fiziki koşullarının yetersizliğinden (f=6), hemşirelerin hastalar ile etkileşimlerinin sınırlı olduğuna yönelik algularından (f=5) ve hemşire sayısının yetersizliğinden (f=4) kaynaklı sorun alanları belirtmişlerdir.

“Klinikte aktivite çok sınırlı mesela. Benim hastam normalde günlük hayatında bir paket sigara içerken burada iki paket sigara içtiğini belirtti. Niçin diye sordum. Burada bir şey yapılmıyor sıkılıyor yapacak tek şey sigara içmek dedi” (Katılımcı 13).

“Klinikte hastalar en çok televizyon izliyor. Sanrıları olan bireyler haberleri izliyor örneğin ne kadar doğru tartışılabilir bence” (Katılımcı 29).

Tema 2: İntörn Hemşirelerin Psikiyatri Hemşireliği Uygulamasını Geliştirmeye Yönelik Önerileri

İntörn hemşirelerin psikiyatri hemşireliği uygulamasını geliştirmeye yönelik önerileri uygulama içeriğinin ve teorik ders içeriğinin düzenlenmesine yönelik olmak üzere iki alt tema belirlenmiştir (şekil 2).

Şekil 2: İntörn Hemşirelerin Psikiyatri Hemşireliği Uygulamasını Geliştirmeye Yönelik Önerileri

Alt Tema 1: Uygulama İçeriğinin Düzenlenmesi

Katılımcılar, intörn uygulama içeriğinin düzenlenmesine yönelik, öğretim üyesi ile klinikte daha fazla etkileşim halinde olmayı (f=19), uygulama dosyasından beklentilerin azaltılmasını (f=14), teorik dersi aldıktan hemen sonra uygulama yapılmasını (f=11), uygulamaya çıkmadan önce beklentiler ile ilgili oryantasyonun sağlanmasını (f=8), klinikler arası rotasyonların düzenlenmesini (f=5), klinikte mentör hemşire uygulamasının olmasını (f=4) ve uygulama süresinin uzatılmasını (f=3) önermişlerdir.

Öğretim üyesi ile klinikte daha fazla etkileşim halinde olmaya yönelik, katılımcıların, klinikte daha fazla vaka tartışması yapmayı, aldıkları teorik bilgiyi klinikte öğretim üyesi ile birlikte uygulamaya aktarabilmeyi ve soyut kavramları birlikte somutlaştırabilmeyi istedikleri saptanmıştır.

“Tıptaki hocalar gibi bizimde hocalarımızın gelip mesela bugün hangi hastayı aldıysak, onu anlatmamızı, onunla gözlem görüşmemizi hocaya aktarmamızı, bugün bu tanıyı koydum bu girişimleri yaptım hocam diyebileceğim bir ortam bekliyorum. Arkadaşım oradan demeli ki bunu da yapabilirsin, böyle de yapabilirsin demeli, hastanın şu semptomları da görülüyor aslında, diyerek bir tartışma ortamı olmasını isterdim.” (Katılımcı 16)

Psikiyatri hemşireliği intörn uygulamasında, öğrencilerin uygulama boyunca takip ettiği bir vakaya yönelik, gözlem, görüşme ve bakım planını içeren uygulama dosyası hazırlama sorumlulukları vardır. Katılımcılar, gözlem, görüşme ve bakım planı hazırlama kaygısı ile klinikte yeterince aktif olmadıklarını,

not kaygısı yaşadıklarını, zamanlarının büyük kısmını dosya hazırlamakla geçirdiklerini belirttikçe, uygulama dosyasından beklentilerin azaltılmasını önermişlerdir.

“Staja başlarken ilk olarak dosya kaygısı ile başlıyorum. Klinikte verim almaktan çok dosyanın gerginliğini yaşıyorum. Dosyayı teslim ettikten sonraki bir hafta kendimi daha iyi hissediyorum. Çünkü dosyayı yapamazsam diye kaygı yaşıyorum. Kliniğine 8 gün geldim 8 tane rapor vermem gerekiyor. Ama örneğin 8 güne 2 rapor yapsam klinikte daha verimli olacağımı düşünüyorum.” (Katılımcı 4).

Katılımcıların aldığı hemşirelik eğitiminde, psikiyatri hemşireliği temel teorik dersleri, 3. Sınıfın ilk döneminde verilmekte ve ikinci dönem uygulamasına çıkmaktadırlar. İntörn uygulamasında olan katılımcılar, teorik bilginin üzerinden zaman geçmesi ve başka alanlarda yaptıkları uygulamaların araya girmesi sebebiyle, teorik bilgidен hemen sonra uygulamaya çıkmayı önermişlerdir.

“Şimdi biz teoriyi 3. sınıfın 1. döneminde aldığımız için intörlüğe kadar bir kopukluk oluyor. Böyle olunca da biz intörlüğe geldiğimizde bir şeyleri unutmuş oluyoruz. Dönüp tekrardan bakıyoruz ama o tarihteki dersi alırken ki kadar sıcak kalmıyor bilgilerimiz. 3. Sınıfta psikiyatriden hemen sonra 2. dönem staja çıktığımız için bilgilerimizi birebir kullanabiliyorduk. Ama şu an kliniklerde o kadar iyi kullanabiliyor muyuz diye sorarsanız, orada biraz soru işareti var. Önerim teorik bilgidен hemen sonra uygulama olursa daha verimli olur diye düşünüyorum.” (Katılımcı 25).

Katılımcılar, gözlem ve görüşme yaparken zorlanma, kliniğe daha hızlı uyum sağlama isteği gibi sebeplerle intrn uygulaması öncesi oryantasyon uygulamasının yapılmasını önermişlerdir.

“Gerçekten biz de yorulduk hocalarımızı da çok yorduk farkındayız. Sürekli gözlem böyle mi olur? Görüşme böyle mi olur? diye soruyoruz. Bazen kendimize de diyoruz biz artık son sınıf olduk bunu profesyonelce biraz olsa yapabilmemiz lazım. Ama dediğim gibi geçen yıl uygulamadan önce bir demonstrasyon süreci oldu. Biz orada iyice özümseyebildik neler yapabileceğimiz, neler sorabileceğimiz, ama araya giren tatil ve diğer alanlardaki uygulamalar sebebiyle bayağı uzak kaldık. Hastaya yaklaşırken bunu da mı soracaktım, şunu da mı soracaktım diyerek iyi bir iletişim kuramıyoruz. Buna yönelik uygulamadan önce oryantasyon uygulaması yapılırsa çok faydalı olur diye düşünüyorum.” (Katılımcı 2)

Katılımcıların bir kısmı, tek bir klinikte uygulamaya çıkmanın alınan teorik bilginin tamamını kullanamamaya sebep olduğu gerekçesiyle rotasyonun olmasını, diğer kısmı ise rotasyonlar sebebiyle kliniklere uyum sürecinin uzamasına neden olduğu gerekçesiyle rotasyonun olmamasını istemektedirler. Katılımcılar bu sebeplerle rotasyonların düzenlenmesini önermişlerdir.

“Mesela şu an madde bağımlılığı kliniğindeyim. Hani kendi içimizde rotasyon yapsaydık. Örneğin bipolar ya da şizofreni tanısı alan hasta görmedim ya da TRSM’de neler yapılıyor görmedim. Rotasyon şeklinde birer hafta dönüşümlü olsa bence daha iyi olabilirdi. Teorik bilgimi kullanamıyorum. Sadece madde bağımlılığı bilgimi kullanabiliyorum.” (Katılımcı 13)

“Bu sene mesela dış kuruma gittik bir hafta. Onun bizi çok böldüğünü düşünüyorum. Ben mesela, rotasyonumda bir ay aynı yerdeyiz. Stajın arasında ya da başında bir hafta başka bir yere gitmek bizi bölüyor. Hastamız evine gitmiş olabiliyor, taburcu olmuş olabiliyor, olmasa bile bölündüğünü düşünüyorum. Hem teorik bilgimi kullanamamış oluyorum hem de hasta ile iletişimimiz bozulmuş oluyor. Klinikte uyum sağlayamamış oluyorum. Kısa süreli görünce hastaları teorik bilgiye katkı sağladığını düşünmüyorum.” (Katılımcı 26)

Katılımcılar teorik bilgilerini uygulamaya aktarmada zorlandıklarını belirterek, klinikte birlikte çalıştıkları hemşirelerin, mentör hemşireler olmalarını önermişlerdir.

“Teorik bilgimizi kullanırken gözlem ve görüşme de yapmamız gerekiyor. Aslına bakarsanız ne tür sorular sormalı, teorik bilginizin yeterli olmadığını düşünüyorum. Veya gözlem yaparken bir şeyler oturmuyor bizde. Onun bir pratiğini klinikteki hemşirelerden görmek isterim. Tam olarak ne yapacağımızı bilmiyoruz diye düşünüyorum. Rol model olmalarını öneriyorum.” (Katılımcı 12)

Katılımcılar psikiyatri hemşireliği teorik bilgisinin uygulamada kullanılabilmesi için daha fazla zamana ihtiyaçları olduğunu düşünerek, uygulama süresinin daha uzun olmasını önermişlerdir.

“Mesela psikiyatri bana göre, diğer alanlardan çok daha karmaşık. Diğer alanlarda yaptığımızda sonucu daha çabuk alabiliyoruz, daha somut şeylere dayanan alanlar. Psikiyatri daha soyut kalıyor. Karmaşık geldiği için daha fazla teorik çalışmak gerekiyor. Kliniğe belki biraz daha zaman ayrılırsa daha iyi olur. Çünkü gerçekten bu şekilde çoğumuz psikiyatride bu kadar kısa zaman yetmiyor diye konuşuyoruz kendi aramızda. Süre çok kısa olduğu için teorik bilgi uygulamaya oturtmakta zorlanıyoruz.” (Katılımcı 22)

Alt Tema 2: Teorik Ders İçeriğinin Düzenlenmesi

Katılımcılar, teorik ders içeriğinin düzenlenmesine yönelik, farklı öğretim methodlarının kullanılmasını (f=14), intörn teorik eğitiminin düzenlenmesini (f=13) ve kaynak kitapların içeriğinin azaltılmasını (f=2) önermişlerdir.

Farklı öğretim methodlarının kullanılmasına yönelik katılımcılar rol play (f=6), simülasyon (f=4), video (f=3), görsel materyal (f=1) ve standart hasta (f=1) uygulamalarını önermişlerdir.

"Bir önerim var. Uygulama görmüştüm bir ülkede simülasyon dersleri oluyormuş arkadaşlarımızın sürekli olarak şikayet ettiği gözlem görüşmeyi nasıl yapacağımızı gösteren. Neler olacağımızı bilmiyoruz. Mesela Ajans olur içimizden biri olur, gerçekten ruhsal bozukluğu olan bir hasta olur, o değerlendirme sırasında hasta ile simülasyon şeklinde uygulamalar yapılabilir. Hocalar, başka öğrenciler de olur. Bir örnek üzerinden, böyle bir ders ortamı sağlanabilir." (Katılımcı 14)

Psikiyatri hemşireliği intörn uygulaması kapsamında, öğrenciler haftalık üç saat teorik dersleri vardır. Bu teorik derslerde, her alt gruba seminer konusu verilmekte ve sunum hazırlayarak, tüm grupla paylaşımları hedeflenmektedir. Katılımcıların bir kısmı, intörn teorik eğitimini hatırlatıcı olması sebebiyle verimli bulurken, diğer kısmı teorik bilgiyi tamamladıkları düşüncesiyle vakalar üzerinde tartışma ortamının daha yararlı olacağını belirterek intörn teorik eğitimin düzenlenmesini önermişlerdir.

"Bu dersler teorimizi geliştiriyor aslında. Hem hazırlama sürecinde hem de diğer hazırlayanları dinleme sürecinde. Çünkü hocalarımız sunumu kontrol edip, teorinin doğru olmasına dikkat ediyorlar. Sınava yönelik çok iyi ama pratikte bize çok bir şey kattığını düşünmüyorum. Geliştirmek için mesela, konuya uygun bir vaka üzerinden ben şunu yaptım, ben farklı olarak bunu yaptım şeklinde birbirimize önerilerde bulunabiliriz." (Katılımcı 33)

Katılımcılar, uygulama süresinin kısıtlı olması sebebiyle, kapsamlı bir kaynaktan teorik çalışmada zorlandıklarını belirterek, özet bir kaynağın olmasını önermişlerdir.

"Aslında temel kaynak kitabımız çok kapsamlı. Ama uygulama süremiz çok kısıtlı olduğu için hepsine çalışmak çok mümkün olmuyor. Bu sebeple, bu kitabın daha özet bir hali olsa daha iyi olabilir" (Katılımcı 31).

TARTIŞMA

Araştırma bulgularına göre öğrenciler teorik bilgilerini uygulamaya aktarmakta zorlanmaktadır. Bu durumun en önemli nedenlerinden biri teorik eğitim bitiminden uzun süre sonra klinik uygulamaya çıkılması olarak belirtilmiştir. Öğrenciler bilgilerin unutulmaması için, teorik eğitimin bitiminden hemen sonra uygulamaya çıkılmasını önermiştir. Literatür bilgileri de bu öneriyi destekler niteliktedir. Hemşirelikte öğrenilen bilgilerin tekrarlanmaması ve kısa süre içerisinde uygulamaya aktarılmasında pekişmesini ve davranışa dönüşmesini olumsuz yönde etkilemektedir (Yılmaz,2009,177,186; Peyrovi ve ark.,2005,139).

Öğrenciler teorik bilgiyi uygulamaya aktarmayı engelleyen diğer önemli sorunları; uygulamaya çıkan öğrenci sayısının fazla olması, hemşire-hasta etkileşiminin ve hastalarla beraber yapılan etkinliklerin sınırlı olması, hemşirelerin sayısının az olması ve psikiyatri kliniklerinin sayısının, fiziki koşullarının yetersiz oluşu olarak belirtmişlerdir. Türkiye genelinde psikiyatri kliniklerinin ve çalışan hemşirelerin sayısı öğrencilerin de belirttiği gibi yetersizdir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) 2008 verileri dikkate alındığında, Türkiye Avrupa bölgesinde psikiyatri hastaları için ayrılan yatak sayısı en az olan ülkedir (Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı (URSEP),2011,10). Aynı zamanda psikiyatri kliniklerinin fiziki koşullarının da (görüşme odası ve uğraşı odası sayısı vb.) yetersiz olduğu bildirilmektedir (Ergün ve ark.,2015,44-46). Bu durumlar ise, psikiyatri hemşireliği öğrenci uygulamalarının kalabalık gruplar halinde yürütülmesine ve uygulama için ayrılan sürenin kısalmasına neden olabilmektedir. Öğretim yöntemlerinin kullanımı sırasında öğrenci sayısının fazla olması ise aktif öğrenmeyi olumsuz etkilemekte ve başarıyı düşürmektedir (Yelgün ve Karaman,2015,264).

URSEP (2011) verilerine göre psikiyatri klinikleri için ayrılan hemşire sayısı ülkemizdeki toplam hemşire ve ebe sayısının sadece %1'ni oluşturmaktadır. Bu yüzdellik kısım içerisinde psikiyatri hemşireliği alanında uzmanlık eğitimi alan hemşire sayısı ise oldukça azdır (URSEP, 2011,15; Ergün ve ark.,2015,46). Psikiyatri kliniklerinde planlı uğraşı terapileri ve psikoeğitimler genellikle hemşireler tarafından düzenli olarak uygulanmamaktadır (Ergün ve ark.,2015,8-9). Hatta bazı hemşireler ne yazık ki ruhsal hastalığı olan bireylere olumsuz tutumlar sergileyebilmektedir. Bu veriler, psikiyatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin terapötik ortamı kurmak ve sürdürülebilmek için eğitim almaları gerektiğini açıkça göstermektedir (Asi Karakaş ve ark. 2017,45-46;Utaş Akhan ve ark.,2013,194).

Yukarıda belirtilen tüm olumsuzluklara rağmen ülkemizde 2011 yılı itibari ile psikiyatri alanında oldukça önemli gelişmeler yaşanmaktadır. URSEP (2011) ile birlikte psikiyatri hastaları için ayrılan yatak sayısı, hastanelerin fiziksel koşulları ve uzman psikiyatri hemşiresi sayısının artması için düzenlemeler yapılmakta ve toplum ruh sağlığı hizmetlerine ağırlık verilmektedir. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından açılan kadrolar için psikiyatri hemşireliği doktora programı öncelikle alanlar içerisinde yer almıştır (URSEP, 2011, 10, 15, 51, 65, 66, 87; Ergün ve ark., 2015, 46; YÖK, 2017; YÖK Hemşirelik Lisans Eğitimi Çalıştayı, 2017; Oflaz ve ark., 2020, 8). Mezun hemşirelerin, psikiyatri hemşireliğine olan ilgilerinin her geçen gün artması da oldukça umut vericidir.

Dünya ve ülkemizdeki hemşirelik öğretiminde yaşanan en büyük sorunlardan biri, teori ve uygulamanın birbirini tam olarak tamamlamamasıdır (Papathanasiou ve ark, 2014, 57). Öğrenciler kliniğe ilk adım attıklarında çoğu zaman kendilerini bir bilinmezliğin içerisinde bulmaktadır (Peyrovi ve ark., 2005, 138). Araştırmaya katılan öğrenciler, psikiyatri hemşireliğinin temel berileri olan iletişim, gözlem-görüşme ve bakım planı yapmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Literatürdeki araştırmalarda öğrencilerin genel olarak psikiyatri hemşireliği uygulamasında, hastalar ile iletişim kurma, güven ilişkisi sağlama, hastaların duygularını incitmekten korkma, nasıl cevap vereceğini bilememe gibi durumlar nedeniyle, zorluk yaşadıklarını göstermektedir (Alshowkan ve Kamel,2016;62; Hung ve ark., 2009, 3131; Demir ve Ercan,2018,149). Bu zorluklar ise, öğrencilerin korku ve anksiyete yaşamasına, öz güvenlerinin düşmesine ve klinik içerisinde gereksiz bir eleman gibi hissetmelerine neden olmaktadır (Peyrovi ve ark., 2005, 139-140).

Öğrenciler klinik uygulamalarda yaşanan problemlerin çözülmesi için, öğretim üyesi ile klinikte daha fazla vakit geçirme, vaka tartışması yapma ve mentör hemşire gözetiminde uygulama yapma önerisinde bulunmuştur. Yapılan birçok çalışmada öğrenciler benzer şekilde, öğretim elemanlarını klinikte daha fazla yanlarında istemektedir. Aynı zamanda öğrenciler vaka tartışması yapmayı ve mentör hemşire gözetiminde uygulamaya katılmayı istemektedir. (Kumcağız ve ark., 2005, 74; Tosun ve ark., 2008, 166, 167; Papp ve ark., 2003, 266; Dimitriadou ve ark., 2015, 239; Alshowkan ve Kamel, 2016, 63; Galvin ve ark., 205, 778). Öğrenciler mentör hemşire ile çalışmanın farkındalıklarının gelişimine, mesleği anlamalarına, güvende hissetmelerine, bilgi ihtiyaçlarının giderilmesine ve profesyonel kimlik gelişime önemli katkılar sağladığını belirtmektedir (Dimitriadou ve ark., 2015, 239; Alshowkan ve Kamel, 2016, 63; Galvin ve ark., 2015, 778). Ayrıca öğrenci hemşirelerin klinik ortamda psikiyatrist, psikolog, sosyal çalışmacı gibi diğer ekip üyeleri ile multidisipliner çalışmalar yürütmeleri, profesyonel kimlik kazanmalarına önemli katkılar sağlayacaktır (Hung ve ark., 2009, 3132).

Araştırmamıza katılan öğrenciler, uygulama öncesi uyum programlarının yapılmasını ve yenilikçi eğitim metotlarının kullanılmasını önermişlerdir. Benzer şekilde yapılan araştırmalarda öğrenciler uygulama öncesi bakım planı ve öğretim elemanın beklentileri hakkında bilgilendirme yapılmasını (Kumcağız ve ark.,2005,74) ve farklı öğretim metotlarının kullanılmasını istemektedir (Kermansaravi ve ark.,2015,357). Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, uygulamaya çıkmadan önce korku ve anksiyete yaşamaktadır. Bu sebeple, uygulama öncesi workshop, kurs ve simülasyon uygulamalarının yapılması öğrencilerin de belirttiği gibi kliniğe uyumlanmaya ve unutulmuş bilgilerin hatırlanmasına katkı sağlayacaktır (Peyrovi ve ark., 2005, 139; Joolae ve ark., 2015, 13, 17). Simülasyon, rol play, hikayeleme, tartışma ve geri bildirim uygulamaları öğrencilerin klinik becerilerin gelişimine, eleştirel bakmaya, teori ve uygulamanın birbirini tamamlamasına ve kendilerine olan güvenlerinin artmasına katkı sağlamaktadır (Hustad ve ark.,2009,3; Alshowkan ve Kamel, 2016, 63, 64).

SONUÇ

Literatürde yapılan birçok araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da benzer şekilde öğrencilerin psikiyatri hemşireliği uygulamasında çeşitli sorunlar yaşadığı görülmüştür. Genel sonuçlar incelendiğinde, öğrencilerin çeşitli sebeplerden dolayı teorik bilgiyi uygulamaya aktarmakta zorlandığı ve öğretim üye ve elemanı ile mentör hemşirenin desteğine daha fazla ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular, klinik öncesi iyi bir hazırlık sürecinin (uygulamadan beklenenler, simülasyon, rol-play vb.), uygulamaya teorik ders bitiminin hemen sonrasında başlanmasının, farklı öğretim metotlarının kullanılmasının ve öğretim elemanı ile klinisyen hemşireler arasında iyi bir bağlantı olmasının önemini bizlere göstermektedir. Eğitimciler, etkili öğretim stratejileri oluşturmak ve öğrencilerini motive etmek için, öğrencilerin görüş ve önerilerine başvurmak zorundadır. Bu araştırmanın ileride bu kapsamda yapılacak olan araştırmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sınırlılıklar

Araştırma sadece tek bir hemşirelik fakültesinde yürütülmüştür. Bulgular tüm intörn hemşirelere genellenemez.

KAYNAKÇA

- Alshowkan, A.Ali, Fouad Kamel, Neama (2016). Nursing Student Experiences Of Psychiatric Clinical Practice: A Qualitative Study. *IOSR J. Nurs. and Health Sci*, 5 (3), ss: 60-67. <http://dx.doi.org/10.9790/1959-0503056067>.
- Bai-Jin, Hung; Xuan-Yi Huang; Mei-Jue Lin. (2009). The first Experiences Of Clinical Practice Of Psychiatric Nursingstudents in Taiwan: A Phenomenological Study. *Journal of Clinical Nursing*, 18, ss: 3126-3135.
- Baltacı, Ali (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 7, sayı: 1, ss: 231-274.
- Baş, Türker; Akturan, Ulun (2017). *Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 3. Baskı.
- Başkale, Hatice (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. *DEUHFED*, cilt: 9, sayı: 1, ss: 23-28.
- Demir, Satı; Ercan, Feride (2018). The First Clinical Practice Experiences Of Psychiatric Nursing Students: A Phenomenological Study. *Nurse Education Today*, cilt: 61, ss: 146-152.
- Dimitriadou, Maria; Papastavrou, Evridiki; Efstathiou, Georgios; Theodorou, Mamas (2015). Baccalaureate Nursing Students' Perceptions Of Learning And Supervision In The Clinical Environment. *Nurs Health Sci.*, cilt: 17, sayı: 2, ss: 236-42. doi: 10.1111/nhs.12174. Epub 2014 Nov 7. Ege Üniversitesi İntörn Yönergesi.
- Elliott, Malcolm (2002). The Clinical Environment: A Source of Stress for Undergraduate Nurses. *Australian Journal of Advanced Nursing*, cilt: 20, sayı: 1, ss: 34-38.
- Ergü, Gül; Işık, Işıl; Dikeç, Gül (2014). *Ülkemizdeki Psikiyatri Kliniklerinin Tedavi Edici Ortam Yönünden İncelenmesi*. Vehbi Koç Vakfı, 205, PROJE NO-VKV 2014-4. ss: 1-88.
- Kermansaravi, Fatihe; Navidian, Ali; Yaghoubinia, Fariba (2015). Nursing Students' Views of Nursing Education Quality: A Qualitative Study. *Global Journal of Health Science*, cilt: 7, sayı: 2, ss: 351-359.
- Galvin, John; Suominen, E; Morgan, C; O'connell, E; Smuth, Andrew P (2015). Mental Health Nursing Students' Experiences Ofstress During Training: A Thematic Analysis Ofqualitative Interviews. *Journal Of Psychiatric And Mental Health Nursing*, cilt: 22, ss: 773-783.
- Kumcağz, Hatice; Koyuncu, Sevim; Aydın, Gülşah; Yılmaz, Ayten; Uzun, Arzu; Güneştaş, İlknur (2005). Samsun Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Kuramsal ve Uygulamalı Eğitimde Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi. *O.M.Ü Tıp Dergisi*, cilt: 22, sayı: 2, ss: 71-77.
- Joolae, Soodabeh; Jafarian Amiri, Seyede Roghayeh; Farahani, Mansoureh Ashghali; Varaei, Shokoh (2015). Iranian Nursing Students' Preparedness For Clinical Training: A Qualitative Study. *Nurse Educ Today*, Cilt: 35, sayı: 10, ss: 13-17. doi: 10.1016/j.nedt.2015.07.026. Epub 2015 Aug 4.
- Hustad, Jørn; Johannesen, Berit; Fossum, Mariann ; Hovland, Olav Johannes (2019). Nursing Students' Transfer Of Learning Outcomes From Simulation-Based Training To Clinical Practice: A Focus-Group Study. *BMC Nursing* cilt: 18, sayı: 53, ss: 1-8.
- Karaca, Aysel; Yıldırım, Nuriye; Ankaralı, Handan; Açıköz, Ferhan; Akkuş, Dilek (2017). Nursing Students' Perceived Levels of Clinical Stress, Stress Responses and Coping Behaviors. *Journal of Psychiatric Nursing*, cilt: 8, sayı: 1, ss: 32-39.
- Utaş Akhan, Latife; Beytekin, Elif; Aydın, Yağmur Gamze; Özgür, Hayriye; Küçükvural, Gizem; Acar, Hatice; Danıkuşu, Mustafa Ertuğrul (2013). Psikiyatri Kliniğinde Yatan Hastaların Terapötik Ortam Algılamaları. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, cilt:4, sayı:4, ss:194-199.
- Oflaz, Fahriye; Yılmaz, Sevil; Boyacıoğlu, Nur Elçin; Sukut, Özge; Doğan, Nareg (2020). Türkiye Psikiyatri Hemşireleri Profili Çalışması: Akademik Alan. *J Psychiatric Nurs*, cilt: 11, sayı: 1, ss: 1-10.
- Papathanasiou, Ioanna V; Tsaras, Konstantinos; Sarafis, Pavlos (2014). Views and Perceptions of Nursing Students On Their Clinical Learning Environment: Teaching And Learning. *Nurse Education Today*, cilt: 34, sayı: 1, ss: 57-60.
- Papp, Inkeri; Markkanen, Marjatta; von Bonsdorff, Mikaela (2003). Clinical Environment As A Learning Environment: Student Nurses' Perceptions Concerning Clinical Learning Experiences. *Nurse Educ Today*, cilt: 23, sayı: 4, ss: 262-268.
- Peyrovi H, Yadavar-Nikravesh M, Oskouie SF, Berterö C (2005). Iranian Student Nurses' Experiences Of Clinical Placement. *International Nursing Review*; cilt: 52, sayı: 2, ss: 134-141.
- Pulido-Martos M., Augusto-Landa J.M.,Lopez-Zafra E. (2011). Sources Of Stress in Nursing Students: A Systematic Review Of Quantitative Studies. *International Nursing Review*, cilt: 59,ss:15-25.
- Sharif, Farkhondeh; Masoumi, Sara (2005). A Qualitative Study Of Nursing Student Experiences Of Clinical Practice. *BMC Nurs.*, cilt: 4, sayı: 6, ss: 1-7.
- Sheu, Shelia; Lin, Huey Shyan; Hwang, Shioh Li (2002). Perceived Stress And Physio-Psycho-Social Status Of Nursing Students During Their Initial Period Of Clinical Practice: The Effect Of Coping Behaviors. *Int J Nurs Stud*. Cilt: 39, sayı: 2, ss: 165-75.
- Asi Karakaş, Sibel; Polat, Hatice; Ay, Eda; Küçüköğlü, Sibel (2017). Türkiye'de Bir Psikiyatri Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Ruhsal Sorunu Olan Bireylere Karşı Tutumları İle Tükenmişlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Bozok Tıp Derg*, cilt: 7, sayı: 1, ss: 40-48.
- Timmins, Fiona; Kaliszer, M (2002). Aspects Of Nurse Education Programmes That Frequently Cause Stress To Nursing Students -- Fact-Finding Sample Survey. *Nurse Educ Today*. Cilt: 22, sayı: 3, ss: 203-211.
- Tosun, Nuran; Oflaz, Fahriye; Akyüz, Aygül; Kaya, Tülay; Yava, Ayla; Yıldız, Dilek; Akbayrak, Nalan (2008). Hemşirelik Yüksek Okulu Öğrencilerinin İntörn Eğitim Programından Beklentileri İle Program Sonunda Kazanım Ve Önerilerinin Değerlendirilmesi. *Güllhane Tıp Dergisi*, cilt: 50, ss: 164-171.
- T.C. Sağlık Bakanlığı. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı(2011-2023). Ankara, 2011.
- Yelgün, Aydın; Karaman, İbrahim (2015). Düşük Sosyoekonomik Düzeydeki Mahallede Bulunan Bir İlköğretim Okulunda Akademik Başarıyı Düşüren Faktörler Nelerdir? *Eğitim ve Bilim*, cilt: 40, sayı: 179, ss: 251-268.
- Yıldırım, Nuriye; Karaca, Aysel; Ankaralı, Handan; Açıköz, Ferhan; Akkuş, Dilek (2016). Stress Experienced by Turkish Nursing Students and Related Factors. *Clin Exp Health Sci*, cilt: 6, sayı: 3, ss: 121-128.
- Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 9. Baskı.
- Yılmaz, Malik (2009). Öğrenme ve Bilgi İlişkisi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt: 29, sayı: 1, ss: 173-191.
- YÖK. Higher Education Institution License Atlas (2016). Retrieved February 09, 2019, from <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>. (Erişim Tarihi:07.04.2020).
- Yükseköğretim Kurulu Hemşirelik Lisans Eğitimi Çalıştayı (2017). Ankara. http://www.hemed.org.tr/images/stories/Hemşirelik_Lisans_Egitimi_Calistayi_Sonuc_Raporu.pdf (Erişim Tarihi:07.04.2020).
- Happell, Brenda (2008). The Importance Of Clinical Experience For Mental Health Nursing-Part 2: Relationships Between Undergraduate Nursing Students Attitudes, Preparedness, And Satisfactions. *International Journal of Mental Health Nursing*, cilt:17, ss:333-340.